

CUPRINS

INTRODUCERE	9
-------------------	---

Prima parte

CREDINȚĂ ȘI RAȚIUNE

1. Renașterea tomistă și gândirea catolică preconciliară	31
2. Filosofia catolică în vremuri tulburi	76
3. Teologia în chinurile modernității.....	110
4. Interludiu critic: Conciliul Vatican II	156
5. O teologie reinnoită și cultura modernă.....	197
6. Cele trei epoci ale studiilor biblice	264
7. Cercetarea Scripturii, ulterioară conciliului	305

Partea a doua

CREZ ȘI CULTURĂ

8. Emergența culturii, ca protagonist.....	338
9. Prospețime în adâncul lucrurilor: Redeșteptarea literară catolică	350
10. Cele două Franțe	409
11. Societatea pestriță și după	490

CONCLUZIE.....	545
----------------	-----

MULȚUMIRI	554
-----------------	-----

INDICI	555
--------------	-----

Capitolul I

Renașterea tomistă și gândirea catolică preconciliară

În vara anului 1901, chiar în pragul secolului al XX-lea, Jacques Maritain și Raïsa Oumansov, viitoarea lui soție, se plimbau prin Jardin de Plantes, la Paris. Nu era o scenă romantică obișnuită. Studiau amândoi științele la Sorbona și erau cu totul disperați de imaginea dezolantă asupra vieții oferită de materialismul științific. Au încheiat un pact suicidal reciproc: dacă nu vor reuși să găsească un lucru pentru care să merite să trăiască, preferau să moară împreună. Lucrurile au avansat însă rapid din poziția respectivă. Charles Péguy i-a dus la prelegerile lui Henri Bergson, de la Collège de France, unde, împreună cu mulți alții, au auzit și ei că ar putea exista alte dimensiuni ale realității, niște dimensiuni mai umane și mai defensibile din punct de vedere filosofic. Au citit apoi în Maurice Maeterlinck, un cunoscut romancier belgian, despre un sfânt – tot un fel de romancier – pe nume Léon Bloy, care locuia la Paris, în apropiere de Sacre Coeur. Au vizitat acest personaj sărac și cu totul excentric. În iunie 1906, Bloy a devenit nașul lor la primirea lor în sânul Bisericii Catolice, fără să înțeleagă însă ce va urma, dar fiind pregătiți chiar să renunțe la viața lor intelectuală dacă lucrul acesta era necesar în vederea dobândirii unei existențe mai autentice și mai depline.

Această poveste ciudată, care-l vizează pe cel mai influent filosof catolic al secolului al XX-lea, reflectă ceea ce s-ar putea numi efortul caracteristic de a păstra atât o viață a credinței, cât și o viață a rațiunii, în secolul care tocmai a trecut. Ultima propoziție din romanul lui Bloy, *La femme pauvre* (Femeia săracă) va fi citat de mulți catolici – uneori dintre cei mai aventuroși, sub aspect intelectual – în următoarele decenii: „Nu există decât o singură tristețe, aceea de a nu fi sfinți” (*Il n’y a qu’une tristesse, c’est de n’être pas des saints*). Unii interpretează afirmația aceasta în sensul că sfințenia nu are nimic de-a face cu mintea, ci ține în întregime de faimoasa afirmație a lui Pascal, conform căruia inima își are rațiunile ei și că ea este cea care răspunde lui Dumnezeu. Înaintea obiecțiilor raționale aduse ideii simple de divin, aceasta este o reacție de înțeles. Însă nu este în întregime o reacție catolică, deoarece catolicismul, mai mult decât oricare altă formă de creștinism, a insistat întotdeauna asupra legăturii dintre minte și inimă în ce privește răspunsul dat lui Dumnezeu.

La celălalt capăt al secolului al XX-lea, în septembrie 1998, cu doar doi ani înainte de începerea noului mileniu creștin, papa Ioan Paul al II-lea a promulgat *Fides et*

Ratio, una dintre cele mai vizionare enciclice ale pontificatului său cu influență globală. După cum implică titlul acesteia („Despre Credință și Rațiune”), textul – rod al efortului de-o viață al unui filosof cu educație academică și al unui păstor care poartă grija turmei sale – a avut drept scop, desigur, întărirea credinței. Enciclica a emis însă și o serie de teze puternice pentru o epocă postmodernă sceptică privitoare la puterile rațiunii. (Succesorul său, Benedict XVI, va construi și el un argument similar – arătând importanța credinței într-un Dumnezeu rațional pentru a evita extremismul și violența religioasă – într-o controversată prelegere din anul 2006¹, ținută la Universitatea din Regensburg, unde predase ca tânăr profesor.) Catolicismul, spre deosebire de alte tradiții religioase, a recunoscut de multă vreme importanța filosofiei pentru teologie. Fără îndoială, l-ar fi surprins pe Voltaire sau pe alți intelectuali ulteriori iluminismului faptul că Biserica Catolică și papii de la Roma vor ajunge, la sfârșitul a două mii de ani de creștinism, să fie campionii rațiunii, în sensul tare al termenului, într-un moment în care majoritatea gânditorilor seculari sunt de părere că arealul ei este cât se poate de limitat.

Fides et Ratio a fost însă și produsul unei evoluții complexe din cadrul Bisericii Catolice, petrecute de-a lungul întregului curs al secolului al XX-lea, în care filosofia catolică a trecut de la accentul ei masiv pus asupra gândirii lui Toma din Aquino – locul în care Maritain și-a adus cea mai mare dintre contribuțiile sale, motiv pentru care papa l-a citat (FR 74) – în direcția unui amestec eclectic de diverse curente filosofice antice și moderne. Câteva dintre aceste curente, în loc să încurajeze urmărirea unor întrebări filosofice perene – *Cine sunt eu? De unde am venit și încotro mă îndrept? De ce există rău? Ce se întâmplă după această viață?*, după cum le-a rezumat Ioan Paul al II-lea – se limitează la probleme tehnice legate de limbajul ordinar sau de consistența logică, declarând nelegitime utilizările mai ambițioase ale rațiunii. Ioan Paul al II-lea a făcut apel la filosofie – și la filosofii din interiorul și din exteriorul bisericii – cerându-i să devină mai aventuroasă și mai ambițioasă, pentru a recâștiga încrederea în puterea rațiunii de a cuprinde toate lucrurile, umane și divine. Pentru el, aceasta nu era doar o problemă intelectuală abstractă. El a suferit atât sub regimul nazist, cât și sub cel comunist, în Polonia sa natală, și a jucat un rol important în destrămarea blocului sovietic, în anul 1989. Noțiunile de adevăr greșite sau reacțiile raționale slabe față de ideologiile periculoase au condus la moartea a o sută de milioane de oameni, în secolul al XX-lea.

---

¹ James V. Schall, *The Regensburg Lecture* (South Bend, Ind.: St. Augustine's Press, 2007), conține textul însoțit de comentarii. [Discursul Papei Benedict XVI de la Universitatea din Regensburg poate fi citit în lb. română aici: <https://www.magisteriu.ro/discursul-papei-la-universitatea-din-regensburg-2006/> – n. red.]